

Дело C-43/22

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда**

Дата на постъпване в Съда:

18 януари 2022 г.

Запитваща юрисдикция:

Sąd Najwyższy (Върховен съд, Полша)

Дата на акта за преюдициално запитване:

22 декември 2021 г.

Жалбоподател:

Prokurator Generalny (Главен прокурор)

Други участници в производството:

D.J., D[X]. J., Ł.J., S.J.

Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K.

Предмет на главното производство

Извънредна жалба против решение, с което се присъжда обезщетение за неимуществени вреди, причинени от смъртта на близък.

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Съвместимост с правото на Съюза на командироването на съдия в по-висок по степен граждански съд за определен или неопределен срок на основание на критерии, които не са били публично оповестени, с възможност за оттегляне на командироването на съдията по всяко време и без обосновка.

Член 267 от ДФЕС.

Преюдициални въпроси

1. Трябва ли член 19, параграф 1, втора алинея и член 5, параграфи 1—3 от Договора за Европейския съюз във връзка с член 47 и член 51, параграф 1 от Хартата на основните права да се тълкуват в смисъл, че не допускат национални разпоредби, съгласно които министърът на правосъдието на държава членка може на основание на критерии, които не са публично оповестени, от една страна, да командирова съдия в по-висок по степен граждански съд, компетентен по дела, попадащи под действието на правото на Съюза, за определен или неопределен срок, но от друга страна, във всеки момент с немотивирано решение може да оттегли командироването на съдията?

2. При утвърдителен отговор на първия въпрос, трябва ли член 19, параграф 1, втора алинея и член 5, параграфи 1—3 от Договора за Европейския съюз във връзка с член 47 и член 51, параграф 1 от Хартата на основните права да се тълкуват в смисъл, че националната юрисдикция, сезирана с жалба срещу решение на съд, в чийто състав участва съдия, командирован по описания във въпрос 1 начин, е длъжна служебно да провери дали този съд е независим и безпристрастен, дори ако разглежданият случай не попада под действието на правото на Съюза?

3. При утвърдителен отговор на втория въпрос, трябва ли член 19, параграф 1, втора алинея и член 5, параграфи 1—3 от Договора за Европейския съюз във връзка с член 47 и член 51, параграф 1 от Хартата на основните права да се тълкуват в смисъл, че задължават юрисдикция на държава членка да отмени влязло в сила съдебно решение, когато се установи, че по разглеждането на делото е участвал такъв командирован съдия и съдът с негово участие не е бил независим и безпристрастен, с помощта на правно средство за защита, насочено към отмяната на влезли в сила съдебни решения като извънредната жалба, или последиците от такова нарушение попадат в обхвата на процесуалната автономия на държавата членка?

Цитирани разпоредби от правото на Съюза

Член 19, параграф 1, втора алинея и член 5, параграфи 1—3 ДЕС.

Член 47 и член 51, параграф 1 от Хартата на основните права.

Цитирани национални разпоредби

Конституция на Република Полша [Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej], член 45, член 178, параграф 1 и член 179.

Закон за устройството на общите съдилища [ustawa — Prawo o ustroju sądów powszechnych] (наричан по-нататък „p.u.s.p.“), член 77.

Граждански процесуален кодекс [kodeks postępowania cywilnego] (наричан по-нататък „k.p.c.“), член 1, член 379, точка 4, член 386, параграф 2, член 398¹³, член 398¹⁵, член 398²¹.

Закон за Върховния съд [ustawa o Sądzie Najwyższym], член 1, точка 1, буква b), член 26, параграф 1, член 89, параграф 1, член 91, параграф 1, член 95, точка 1.

Кратко изложение на фактите и хода на производството

- 1 С решение от 18 октомври 2017 г. Sąd Apelacyjny [Апелативният съд] отхвърля жалбите и на двете страни против решението на Sąd Okręgowy [Окръжния съд] от 9 март 2016 г., с което ответникът, Областна служба за спешна медицинска помощ [Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe] в К., е осъден да заплати на всеки от ищите, D.J., D[X]. J., Ł.J. и S.J., по 100 000 PLN заедно със законната лихва от 7 август 2013 г. до датата на плащането, като обезщетението за неимуществени вреди, причинени от смъртта на техния близък, I.J., на основание член 446, параграф 4 във връзка с членове 23 и 24 от Гражданския кодекс [kodeks cywilny].
- 2 В състава на съда, постановил това решение, участват: J.K. и J.N. — съдии в Sąd Apelacyjny [Апелативния съд], изпълняващи съответната длъжност в същия, както и A.P. - P., съдия от окръжен съд, командирован от 1 ноември 2016 г. за неопределен срок, за да изпълнява задълженията на съдия в Sąd Apelacyjny [Апелативния съд].
- 3 Извънредна жалба на основание член 89, параграф 1 във връзка с член 115, параграфи 1 и 1a от Закона за Върховния съд срещу решението на Sąd Apelacyjny [Апелативния съд] подава Prokurator Generalny [главният прокурор], като се позовава на необходимостта да се гарантира спазването на принципа на демократичната правова държава, прилагаща принципите на социална справедливост, и го оспорва в неговата цялост.
- 4 Prokurator Generalny [главният прокурор] твърди, че обжалваното решение нарушава принципите, свободите и правата на човека и гражданина, залегнали в Конституцията на Република Полша, като на първо място в него се приема, че подходящото обезщетение за неимуществени вреди, дължимо на ищите, е сумата от 100 000 PLN за всеки от тях, въпреки че семейната връзка между членовете на семейството е била прекъсната в резултат на смъртта на I.J., настъпила в резултат на непозволено увреждане, допуснато от служител на Областната служба за спешна медицинска помощ в К. и присъдените суми не отговарят на компенсаторните изисквания на обезщетението за неимуществени вреди, и на второ място, като в него не се отчита правното и фактическото положение на ищите, настъпило в

резултат от непозволеното увреждане, допуснато от служителя на Областната служба за спешна медицинска помощ в К., и не се разглежда възможността да им бъде присъдено обезщетение за неимуществени вреди в пълния претендиран размер, т.е. в размер на 200 000 PLN за всеки от ишците. Prokurator Generalny [главният прокурор] изтъква също явно нарушение на материалния закон, изразяващо се в неправилно тълкуване на съответните разпоредби на Гражданския кодекс, в резултат от което в обжалваното решение се приема, че подходящото обезщетение, дължимо на ишците, е сумата от 100 000 PLN за всеки от тях, а по-висока сума би била прекомерна.

- 5 В отговора на извънредната жалба ишците искат същата да бъде уважена изцяло и ответникът да бъде осъден да им заплати съдебните разноски. От своя страна в отговора на жалбата ответникът иска същата да бъде отхвърлена като явно неоснователна и да му бъдат присъдени съдебните разноски.

Кратко изложение на мотивите за запитването

- 6 Необходимостта да се поставят на Съда правните въпроси, формулирани в диспозитива на определението, произтича от участието в състава на съда, постановил обжалваното решение, на съдия, командирован за неопределен срок съгласно член 77, параграф 1, точка 1 от р.и.с.р., за да изпълнява задълженията си в по-висок по степен съд. Тя възниква вследствие на решение на Съда от 16 ноември 2021 г., Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim и др., C-748/19—C-754/19, EU:C:2021:931, точки 72, 73, 81, 82, 83, 88, 90 и диспозитивът на което са възпроизведени в определението за преюдициално запитване.
- 7 В този контекст на първо място възниква съмнение дали изводите, произтичащи от съдържанието на решението по дело C-748/19, направени в контекста на наказателно производство, следва да се прилагат и за положението на съдиите, командировани на основание член 77, параграф 1, точка 1 от р.и.с.р., които се произнасят по граждански дела.
- 8 Тъй като това решение е постановено по преюдициално запитване, отправено от запитваща юрисдикция, която разглежда наказателно дело, заключенията в него не са пряко приложими към положението на командировани съдии, които се произнасят по граждански дела, най-малкото защото те са формулирани и в резултат от проверка на съвместимостта на националното законодателство с член 6, параграфи 1 и 2 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство. В същото време, освен очевидните особености на наказателното и гражданското производство, пряка приложимост не е

налице, защото в гражданския процес министърът на правосъдието, който е и главен прокурор, няма властнически правомощия по отношение на една от страните в процеса (за разлика от наказателното производство, където има правомощия по отношение на прокурора).

- 9 С оглед на изложеното възниква съмнение дали решението на Съда по дело C-748/19 може да се приложи към положението на съдия, командирован да изпълнява задължения в по-висок по степен съд, компетентен да разглежда граждански дела, попадащи в обхвата на правото на Европейския съюз, при условията по член 77, параграф 1, точка 1 от p.u.s.p. — разпорежда, която не изисква да се посочват или да се оповестяват публично критериите, определящи решението за командироване. Подобен въпрос възниква и във връзка с факта, че командироването на съдия, изпълняващ задълженията си в по-висок по степен съд, компетентен да разглежда граждански дела, попадащи в обхвата на правото на Съюза, с оглед на текста на член 77, параграф 4 от p.u.s.p., може, подобно на съдия, командирован да разглежда наказателни дела, попадащи под действието на правната уредба на Съюза, да бъде оттеглено без предизвестие, по решение на министъра на правосъдието, което не трябва да съдържа мотиви.
- 10 При утвърдителен отговор на първия въпрос е необходимо да се определят последиците от обявяването на правилата за командироване - в описаната степен - за противоречащи на правото на Съюза. Основният въпрос тук е дали националният съд, който разглежда жалба срещу решение на съд, в чийто състав е участвал командирован съдия, е длъжен служебно да провери дали този съд е бил независим и безпристрастен, дори когато разглежданото дело не попада в обхвата на правото на Съюза.
- 11 Обжалваното в главното производство съдебно решение е постановено по дело, свързано с парично обезщетение за неимуществени вреди, причинени от смъртта на много близък, а предявяването на такива иски не се урежда с актове на правото на Съюза. Следва обаче да се има предвид, че решението на Съда по дело C-748/19 е постановено по дело със съюзен елемент предвид приложимостта на Директива 2016/343. Ето защо според Sąd Najwyższy [Върховния съд] това решение на Съда не може да се прилага пряко към положението на командировани съдии, които се произнасят не само по производство с различен характер (т.е. по гражданско дело), но и по дела, които не са обхванати от норми, установени в рамките на законодателната процедура на Европейския съюз.
- 12 Ако в отговора на първия въпрос Съдът приеме, че съдиите, командировани при условията по член 77, параграф 1, точка 1 от p.u.s.p., които се произнасят по граждански дела, също не са обхванати от гаранциите за независимост и безпристрастност, възниква въпросът какви последици следва да се изведат от това в случай на обжалване на съдебно решение по гражданско дело, което не попада в обхвата на правото на Съюза. В този случай основателно съмнение буди по-специално въпросът дали

националната юрисдикция, която разглежда жалба срещу съдебно решение, постановено в състав с участието на съдия, командирован по описания по-горе начин, може да бъде задължена да проверява служебно дали този съд е бил независим и безпристрастен. Принципът на процесуална автономия на държавите членки може да обоснове заключението, че националното право е това, което следва да определя дали и в каква степен този въпрос подлежи на разглеждане от сезирания с жалбата съд, включително дали в този случай е необходимо повдигането му от страна в производството.

- 13 Освен това, в случай че на така формулирания втори въпрос се отговори утвърдително, възниква съмнение дали е допустимо да се отмени съдебно решение, в чието постановяване е участвал съдия, командирован на основание член 77, параграф 1, точка 1 от р.и.с.р., с помощта на правно средство за защита като извънредната жалба. В това отношение особено актуален става въпросът за възможността да се наложи задължение на националния съд, който е сезиран с такова правно средство за защита, да отменя окончателен съдебен акт, когато установи, че такъв командирован съдия е участвал в разглеждането на делото и следователно съдът с негово участие не е бил независим и безпристрастен съгласно ДЕС.
- 14 Извънредната жалба е извънреден способ за защита, чийто замисъл се основава на определени по такъв начин предпоставки, че да се използва за отстраняване от оборота на съдебни актове, страдащи от тежки недостатъци с фундаментално значение в светлината на принципа на демократичната правова държава, прилагаща принципите на социална справедливост. Ролята на конкретния конституционен контрол, осъществяван от Sąd Najwyższy [Върховния съд] по постъпила извънредна жалба, не е да отстранява от оборота всички порочни съдебни актове, а само тези, които подкопават основите на общественния договор, на който почива демократичната правова държава, прилагаща принципите на социална справедливост, и които по този начин засягат установената форма на отношения между частноправния субект и публичната власт или достойнството на дееспособно физическо лице. Следователно установените нарушения, засягащи този принцип, трябва да са толкова сериозни, че да налагат намеса в силата на пресъдено нещо. Институтът на извънредната жалба, който дава възможност за отмяна на окончателно съдебно решение в случай, че тя бъде уважена, представлява изключение от конституционния принцип за стабилност на окончателните съдебни актове. Ето защо самият факт, че съдебното решение е постановено в явно нарушение на закона, все още не обосновава неговата отмяна, за да се гарантира спазването на принципа на демократичната правова държава, тъй като е възможно предвид обстоятелствата в конкретната фактическа обстановка да се наложи да се отдаде предимство на конституционната ценност на правната сигурност, чийто присъщ елемент е защитата на силата на пресъдено нещо (*res judicata*), която охранява стабилността и юридическата сила на съдебните актове и на правоотношенията, които те формират.

- 15 Този принцип на стабилност на влезлите в сила съдебни решения също е важна ценност в правния ред на Съюза. Приема се, че с оглед на силата на пресъдено нещо, на правната сигурност и стабилните правоотношения, както и на доброто правораздаване е важно съдебните решения, които са станали окончателни след изчерпване на наличните средства за защита или след изтичане на сроковете, предвидени за тези средства, да бъдат необжалваеми. Следователно правото на Съюза не задължава националния съд да не прилага националните процесуални правила, по силата на които съдебното решение влиза в сила, дори ако това би позволило да се отстрани нарушение на правото на Съюза, произтичащо от това решение (решения от 1 юни 1999 г., *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, т. 46 и 47, от 16 март 2006 г., *Karferer*, C-234/04, EU:C:2006:178, т. 20, 21 и 24).
- 16 Същевременно в правото на Съюза действа принципът на ефективност (*effet utile*), който налага пълното прилагане на това право във всички държави членки, като същевременно съставлява гаранция за процесуалната защита на правата, които лицата черпят от него. С оглед на този принцип правото на Съюза трябва да се прилага служебно, без да е необходимо да се правят изрични искания от страните.
- 17 Специфично допълнение към принципа на ефективност е концепцията за процесуална автономия на държавите членки. Тази доктрина, традиционно формулирана в решенията на Съда от 16 декември 1976 г., *Rewe-Zentralfinanz* и *Rewe-Zentral*, 33/76, EU:C:1976:188, и *Comet*, 45/76, EU:C:1976:191, приема, че при липса на правна уредба на Съюза вътрешният правен ред е този, който трябва да определи компетентните съдилища и процесуалните условия във връзка с жалбите, насочени към защита на правата, които гражданите на държавите членки черпят от директния ефект на правото на Съюза.
- 18 С оглед на изложеното възниква съмнение дали подаването на извънредна жалба срещу влязло в сила съдебно решение по гражданско дело, което не попада в обхвата на правото на Съюза и в чието постановяване е участвал съдия, командирован да изпълнява задълженията си в по-висок по степен съд на основание член 77, параграф 1, точка 1 от р.и.с.р., трябва да доведе до отмяна на това решение, ако Съдът установи, както по дело C-748/19, че такъв съдия не се ползва от гаранциите за независимост и безпристрастност. В този случай е необходимо да се изясни на първо място дали националният съд, който е сезиран със средство за защита от такова естество като извънредната жалба, трябва служебно и при всички положения да отмени окончателното решение на съда, в чийто състав е участвал такъв командирован съдия, или в този случай е възможно да се определят последиците от такова нарушение съгласно националните правила в рамките на посочената по-горе процесуална автономия на държавата членка.